

Prof. Maria Czerepaniak-Walczak
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja

rozprawy doktorskiej p.t.: *Między profesjonalizmem a służbą społeczną. Kształcenie nauczycieli historii w Polsce (1989-2019) Teoria – Praktyka – Zmiana*

napisanej przez mgr Małgorzatę Klimorowską
pod kierunkiem

dr hab. prof. UAM Izabeli Skórzyńskiej i dr hab. prof. UAM Iwony Chmura-Rutkowskiej
Poznań 2023

ss. 231 + Bibliografia, Tabele, Aneksy

Uwagi wstępne

Kształcenie kandydatów do zawodu nauczyciela oraz aktualizacja ich profesjonalnych kompetencji w procesie pracy zawodowej jest jednym z kluczowych wyzwań teorii i praktyki edukacyjnej. Wyzwanie to nabiera szczególnej wagi w warunkach dynamicznej zmiany w każdym z wymiarów osobowego i zbiorowego życia. Zmiany, która przebiega w tempie wykładniczym. Dynamika zmian warunków pracy nauczycielskiej, zarówno w bliskim/bezpośrednim jak i dalekim otoczeniu sprawia, że niezwyklej krytyczności, odporności, refleksyjności i odwagi wymaga od nauczycielek/nauczycieli codzienna praca. Oczekiwania pod adresem nauczycieli narastają wraz z pojawianiem się nowych faktów, zjawisk i procesów, których mniej lub bardziej świadomymi uczestnikami/uczestniczkami są dzieci, młodzież i ich rodzice. To sprawia, że nauczycielski profesjonalizm należy do ważnego przedmiotu teoretycznej refleksji pedeutologicznej oraz empirycznych poszukiwań. W ten nurt wpisuje się przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Klimorowskiej skupiona na odkrywaniu współczesnej specyfiki zawodowej roli nauczyciela historii odczytywana z perspektywy nauk humanistycznych ze szczególnym uwzględnieniem historii i nauk społecznych, w tym pedagogicznych. Takie podejście do poznania procesu stawania się nauczycielem/nauczycielką historii realizującym/realizującą służbę społeczną zapewniła praca pod kierunkiem promoterek: historyczki i pedagożki.

Jest to rozprawa interdyscyplinarna co wyraża się nie tylko w tym, że powstawaniem pracy kierowały profesorki reprezentujące inne dziedziny i nie tylko w odpowiedzialnym wykorzystaniu piśmiennictwa naukowego z takich dyscyplin jak pedagogika, socjologia, historia i analizie dokumentacji prawno-administracyjnej, ale także w umiejętnym posługiwaniu się trafnie dobranym zespołem metod badawczych z różnych dyscyplin. Czynnikiem wzbogacającym pracę nad dysertacją było niewątpliwie wykorzystanie przez Doktorantkę własnych doświadczeń certyfikowanej, akredytowanej i praktykującej *coach* oraz

nauczycielki nauczycieli historii (s. 40). Doświadcza Ona więc osobiście wyzwań wobec których stoi nauczyciel–nauczycieli historii, od których wymaga się umiejętności wykorzystania w edukacji nowoczesnych mediów i technologii, kompetencji badawczych, respektowania etycznego wymiaru historii i edukacji w zakresie historii lokalnej i regionalnej, a także poznawania alternatywnych form edukacji historycznej. Ponadto, co jest uwidocznione w wielu miejscach tekstu rozprawy, akcentuje, że nauczyciele (nie tylko historii) nie działają w próżni oświatowej, społecznej, historycznej i gospodarczej.

Struktura rozprawy

Rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Klimorowskiej składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów, zakończenia, spisu wykorzystanych dokumentów i piśmiennictwa naukowego oraz aneksów. W przesłanym mi maszynopisie nie ma wymaganego ustawowo streszczenia w języku angielskim (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, art. 187.4). Dysertacja ma typową strukturę raportu z badań, to znaczy zawiera wprowadzenie w problematykę badań, konceptualizację badań własnych, prezentację i dyskusję materiału faktograficznego, konkluzje i wnioski/rekomendacje oraz zakończenie.

W tej części recenzji nie streszczam poszczególnych fragmentów dysertacji. Przedstawiam tylko uwagi ogólne pod ich adresem i wydobywam znaczące ich elementy.

Tytuł rozprawy jest jednoznaczny, jakkolwiek zastanawia mnie, dlaczego w pierwszej części tytułu Autorka posłużyła się spójnikiem „a”, a nie „i”. Tytuł rozwinięty w podtytule wyraźnie wskazuje pole problemowe i cezurę, która wyznacza historyczny czas badanego zjawiska. Autorka skupiła się na badaniu warunków i specyfiki profesjonalizmu nauczycieli historii ze szczególnym uwzględnieniem czasu od przełomu politycznego (1989) do 2019 roku. Uwaga o jednoznaczności dotyczy także tytułów poszczególnych rozdziałów.

Pierwszą częścią rozprawy jest Wstęp, w którym Autorka zawarła argumentację podjęcia tematyki badań, wskazując stanowiska polskich pedagogów i pedagożek odnośnie do kształcenia przyszłych nauczycieli oraz nauczycielskiego profesjonalizmu. Argumentacja jest przekonująca. Zrozumiałe jest więc sformułowanie głównego pytania badawczego oraz jego uszczegółowienie. Rzeczowo też uargumentowany jest dobór próby badanej – osób udzielających wywiadów biograficznych – trzy pokolenia nauczycieli historii pracujących w szkole w kolejnych dekadach po 1989 roku – pokolenie przełomu i transformacji (1989-1999), pokolenie nowej szkoły (2000- 2009) oraz pokolenie kryzysu zaufania (2010-2019). Do treści tej części rozprawy mam jedno uzupełnienie. W polskiej tradycji ważnym dziełem literatury pedeutologicznej jest rozprawa Grzegorza Piramowicza (XVIII).

Rozdział I. (Profesjonalizm i służba społeczna nauczycieli historii jako problem badawczy) zawiera inspiracje i konteksty głównego pytania badawczego: **jak powołani do pełnienia służby społecznej nauczyciele historii, stawali się profesjonalistami, jak rozumieją ten profesjonalizm w kontekście służby oraz, co to może oznaczać dla ich kształcenia na przyszłość?** (s. 20). Ten „piętrowy”, złożony z trzech komplementarnych pytań problem badawczy został uszczegółowiony. Poszukiwania badawcze skupione były więc na odkrywaniu odpowiedzi na pytania o motywację wyboru zawodu, zasoby intelektualne, działania i społeczne osiągnięcia w czasie studiów, doświadczenia debiutu w zawodzie nauczyciela historii, aktualizację profesjonalnych kompetencji, rozumienie istoty profesjonalizmu i służby społecznej oraz jakie są konkluzje odnośnie do akademickiego kształcenia kandydatów do zawodu nauczyciela historii. Takie uszczegółowienie jest uzasadnione logicznie i merytorycznie.

W tym rozdziale zdefiniowane są też kluczowe kategorie analityczne, które posłużyły w odczytywaniu treści dokumentów i wywiadów biograficznych. Do nich należą: profesjonalizm, służba społeczna, rola społeczna, krytyczne myślenie, badanie własnej praktyki. Definicje tych kategorii są wyłonione z analizy piśmiennictwa naukowego. Na podkreślenie zasługuje zawartość tabeli 1. (*Modele profesjonalizmu i służby społecznej nauczycieli we współczesnej pedeutologii*) będąca syntezą przeprowadzonych badań literaturowych. Zaskakujące jest uznanie kompetencji za kategorię specyficzną dla podejścia technologicznego (s. 8).

Zastosowany do rozstrzygnięcia problemu badawczego zestaw metod badawczych oraz szczegółowe opisanie warsztatu badawczego, wzbudza zaufanie do kompetencji badawczych Autorki rozprawy. W badaniach własnych wyraźnie uwidocznione są trzy kategorie zmiennych, a mianowicie a) zmienna kontekstowa (kontekst historyczny, prawny, oświatowy/program kształcenia), b) zmienna badana (stawanie się nauczycielem/nauczycielką oraz pojmowanie profesjonalizmu i służby społecznej) oraz c) zmienna różnicująca (wyłoniona analitycznie generacja nauczycieli). Mgr Małgorzata Klimorowska wykazała umiejętność posłużenia się metodami badań specyficznych dla historii, to znaczy **analizą historyczną** uwarunkowań społeczno-politycznych i kulturowych kształcenia i rozwoju zawodowego nauczycieli, **analizą dokumentów, aktów prawnych i programów kształcenia**. Trafnie dobrała, rzeczowo uargumentowała i umiejętnie zastosowała metodę badań społecznych - **wywiad biograficzny częściowo ustrukturyzowany**. Dokładnie opisana jest procedura doboru próby badanej – 12 osób, z którymi przeprowadziła wywiady (s. 42). Zgromadzone poprzez wywiady dane zostały poddane procedurze opracowania właściwej dla metod

jakościowych (tabela 4). Podkreślam znaczenie końcowego fragmentu tego rozdziału a mianowicie etyczne aspekty badań własnych. Jest to kolejny dowód wysokiej samoświadomości metodologicznej młodej badaczki.

Sumując opinie na temat wprowadzenie w problematykę badań własnych stwierdzam, że jest ono przejrzyste i przekonujące. Zawiera rzeczowe uzasadnienie podjęcia badań nad profesjonalizmem i służbą społeczną nauczycieli historii.

Rozdział II - Historia kształcenia nauczycieli w Polsce (1945-2019) - poświęcony jest najnowszej historii polskiej edukacji i polskiego szkolnictwa. Na tle opisu kontekstu politycznego i ideologicznego oraz warunków społecznych zaprezentowane są przemiany oświaty i roli nauczycieli, w tym nauczycieli historii. To im przypisywana była misja i funkcja kształtowania tożsamości obywateli PRL. Szczegółowo opisane są kolejne instytucje kształcenia nauczycieli. Autorka rozprawy kompetentnie i krytycznie dobrała i wykorzystała zarówno źródła historyczne (ustawy, zarządzenia, rozporządzenia i formalne instrukcje) jak i piśmiennictwo naukowe, którego autorami są historycy i historycy edukacji. W treściach tego rozdziału uwidoczniła jest reaktywność kształcenia nauczycieli w relacji do przemian politycznych, instrumentalizacja zawodu nauczyciela, co dotyczyło w dużej mierze nauczycieli historii, którzy, jak pisze Doktorantka „pozostawali pedagogami pod specjalnym nadzorem ideologicznym” (s. 59). W tym bogatym materiale faktograficznym nie uwzględniła roli mediów w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli. W latach 1974-1991 działał NURT – Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny, który ukończyło ponad 600 tysięcy nauczycieli. Byli wśród nich nie tylko ci, którzy mieszkali i pracowali z dala od ośrodków akademickich.

Szczegółowo, wręcz drobiazgowo omówione jest akademickie kształcenie nauczycieli po 1989 roku. Autorka odniosła je do kolejnych ustaw regulujących funkcjonowanie uczelni wyższych, w tym niepublicznych, przemian w Europejskiej Przestrzeni Szkolnictwa Wyższego i ewolucji Procesu Bolońskiego, w tym wprowadzenie porównywalności dyplomów i ram kwalifikacji (KRK/PRK) co skutkowało wprowadzeniem standardów kształcenia nauczycieli, ECTS i akredytacji. Przemiany te są analizowane także w odniesieniu do reform ustroju szkolnego i pragmatyki zawodu nauczyciela (stopnie awansu zawodowego, które w sensie formalno-prawnym określają model nauczycielskiego profesjonalizmu – s. 100). Jak pisze Doktorantka (s. 90/91): Standard zmieniał się w okresie od 2002 do 2021 roku pięciokrotnie (2002, 2004, 2007, 2012 i 2019). Osadzony też był w różnych porządkach prawnych tj. w ustawach o szkolnictwie wyższym z roku 2005 i 2018 uwzględniających zmiany w ustawodawstwie europejskim, w tym odniesione do systemu bolońskiego i ERK oraz KRK i PRK. Ta część

rozprawy jest analizą źródeł historycznych - dokumentów prawnych i ich aplikacji do praktyki edukacyjnej oraz komentarzy zamieszczanych w publikacjach naukowych.

Odrębny rozdział (III) zawiera specyfikę kształcenia nauczycieli historii w latach 1945-2019. Podobnie jak rozdział II jest on wypełniony wynikami badań dokumentów formalnych oraz przeglądu piśmiennictwa naukowego. Kształcenie i doświadczenia zawodowe nauczycieli historii jest przedstawione, analizowane i interpretowane na tle politycznych, systemowych i organizacyjnych ram kształcenia nauczycieli w Polsce po II wojnie światowej aż do współczesności oraz koncepcji pedeutologicznych. Autorka rozprawy podkreśla związek form i treści kształcenia z konkretnym kontekstem ideologicznym ze względu na funkcje wiedzy historycznej w legitymizacji władzy i kształtowaniu poczucia tożsamości obywateli oraz ze zmianami systemu oświatowego. Ważna rola przypada w tych procesach kompetencjom intelektualnym i moralnym nauczyciela oraz metodom i środkom kształcenia na lekcjach tego przedmiotu w szkole powszechnej. Stąd przykładanie znaczenia do przygotowania nauczycieli historii jako specjalistów na pierwszej linii frontu ideologicznego. Przywoływane przez Doktorantkę argumenty z piśmiennictwa naukowego świadczą o dużym znaczeniu kształtowania krytycznego podejścia nauczycieli historii do przekazów wiedzy historycznej (s. 110). Autorka wskazuje też przesunięcie celów akademickiej edukacji nauczycieli historii z szerokiego i wieloaspektowego kształcenia ku technicznej/metodycznej sprawności (s. 114). Jak pisze mgr Małgorzata Klimorowska: „Dopiero XIX PZHP w Lublinie (2019) przyniósł nowe wątki w tej sprawie, gdy zastanawiano się nad statusem szkolnej edukacji historycznej oraz nad udziałem nauczycieli historii w kształtowaniu współczesnej kultury historycznej w szkole i poza nią, w placówkach muzealnych i ośrodkach lokalnej i regionalnej kultury historycznej” (s. 118). Na marginesie recenzji zastanawiam się, dlaczego dopiero w 2019 roku akademicy historycy zajęli się tym zagadnieniem, podczas gdy nauczyciele historii dużo wcześniej angażowali się w kształtowanie lokalnej i regionalnej kultury historycznej. Wszak to oni organizowali izby pamięci w szkołach i inne pomniki dokumentujące przeszłość nawet w najmniejszych miejscowościach oraz inne ważne lokalnie wydarzenia. Wykorzystywali przy tym swoje umiejętności badawcze, które nabyli w procesie kształcenia akademickiego.

Z zainteresowaniem przeczytałam część dysertacji *pro domo sua* (III.3). Jest ona poświęcona doświadczeniom środowiska poznańskich historyków akademickich przygotowujących nauczycieli historii do szkół powszechnych. Doświadczenia te były i są inspiracją dla innych uniwersytetów. Uwagę zwraca bardzo szczegółowy, kronikarski opis organizacji akademickiej edukacji przyszłych nauczycieli historii w UAM.

Sumując tę część opinii stwierdzam, że rozdziały napisane na podstawie **analizy historycznej** uwarunkowań społeczno-politycznych i kulturowych kształcenia i rozwoju zawodowego nauczycieli, to znaczy **analizy dokumentów, aktów prawnych, programów kształcenia** stanowią znakomity kontekst analizy danych zgromadzonych z wykorzystaniem metody **wywiadu biograficznego**. Ułatwiają rozumienie wypowiedzi osób uczestniczących w badaniach i ich interpretację przez badaczkę.

Rozdziały od IV do VIII zawierają wyniki badań jakościowych. Doktorantka uporządkowała je według pytań szczegółowych wyłonionych z głównego problemu. W pierwszej kolejności zamieszczone są wyniki analizy nabywania i kształtowania roli zawodowej nauczyciela/nauczycielki historii. Przedmiotem analizy są wywiady biograficzne z 12 osobami. Dane i ich analizy uporządkowała według przyjętej zmiennej różnicującej, którą nazwała pokoleniem. Na potrzeby badań własnych przyjęła trzy postaci tej zmiennej, a mianowicie: pokolenie przełomu i transformacji (1989-1999), pokolenie nowej szkoły (2000-2009) oraz pokolenie kryzysu zaufania (2010-2019). Ta zmienna różnicująca jest kryterium porządkowania wszystkich danych uzyskanych metodą wywiadu, a jej kategorie są rzeczowo usadaniowane.

Proces stawania się nauczycielem/nauczycielką historii przeanalizowany i opisany jest z wykorzystaniem kategorii fazy wchodzenia w rolę. Doktorantka uporządkowała materiał faktograficzny w następujące, które wyłoniła na podstawie danych z wywiadów: faza przygotowawcza (decyzja o podjęciu roli i gromadzenie zasobów do jej podjęcia), faza debiutu w roli oraz faza gruntowania i doskonalenia roli. Analiza wypowiedzi osób uczestniczących w badaniach przynosi ważny poznawczo i inspirujący pragmatycznie obraz stawania się i bycia nauczycielem/nauczycielką historii w czasach dynamicznej zmiany kontekstu i warunków funkcjonowania systemu oświatowego oraz koncepcji/standardów kształcenia nauczycieli. Dane te zostały zsyntezowane w rozdziale V (Analiza opisowa kształtowania roli zawodowej nauczycieli historii w ujęciu międzypokoleniowym). Umożliwiło to uchwycenie przemian w funkcjonowaniu w roli nauczyciela historii w poszczególnych kontekstach społecznych, politycznych i ideologicznych, materialnych oraz ze względu na zmiany w procesie kształcenia akademickiego ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia nauczycieli i ze względu na zmiany w ustroju szkolnym i związane z tym warunki bycia nauczycielem/nauczycielką historii. Treści tych dwóch rozdziałów przynoszą odpowiedź na pierwszą część głównego pytania badawczego - **nauczyciele historii, stawali się profesjonalistami**.

Odpowiedzi na drugą część głównego pytania badawczego – **jak rozumieją ten profesjonalizm w kontekście służby społecznej** znajdują się w treściach rozdziału VI (Analiza

opisowa profesjonalizmu i służby społecznej z podziałem na pokolenia). Z wyników badań wyłania się ważny poznawczo obraz profesjonalnej samoświadomości osób uczestniczących w badaniach. Zdają sobie sprawę ze specyfiki swojej misji i charakteru służby wobec pokolenia wstępującego i wobec całego społeczeństwa.

Wyniki badań nad pojmowaniem profesjonalizmu i służby społecznej w wypowiedziach osób uczestniczących w badaniach stały się podstawą sformułowania modelu nauczycielskiego profesjonalizmu i charakteru służby społecznej nauczycieli/nauczycielek historii. Zastanawiam się dlaczego Doktorantka nazywa te modele idealnymi. Czy jest to nawiązanie do typu idealnego Maxa Webera, według którego to jest pewien abstrakcyjny model składający się z cech istotnych danego zjawiska społecznego, jednak w czystej postaci nie występujący w rzeczywistości? Autorka rozprawy wprawdzie przedstawiła strukturę modelu, jak go nazwała – idealnego - dla każdej generacji (s. 201, 205 i 207 i n. oraz tabele 27,28 i 29), ale jest to raczej synteza danych z poprzedniego rozdziału. Jest to raczej model realny. Poza tym, nie nazywałabym elementów profesjonalizmu oraz służby społecznej cechami. Są to części składowe modelu, jeśli pozostać przy takim pojęciu.

Ważnym, ze względu na wartość poznawczą rozprawy, jest rozdział VIII (Między profesjonalizmem a służbą społeczną. Kształcenie nauczycieli historii w Polsce (1989-2019). Analiza zawartości treściowej dysertacji wciąż nie uzasadnia użycie w tym tytule spójnika „a”. Nie dostrzegam przeciwstawienia profesjonalizmu służbie społecznej. Te dwa sposoby realizacji roli nauczyciela, mimo wskazywanej przez niektóre osoby uczestniczące w badaniu krytyczności wobec służby społecznej, dopełniają się. Zarówno treści analizy historycznej jak i wyniki badań biograficznych dowodzą tego „między”, ale raczej ze spójnikiem „i”. Jest to uwidocznione w dziejach i w biografjach, w dokumentach i aktach prawnych oraz w opowieściach osób uczestniczących w badaniach.

Prezentacja stanu faktycznego wyłaniającego się z badań (VIII.2 *Jak jest?*) zawiera krytyczne odczytanie faktów, zjawisk i procesów składających się na profesjonalizm i służbę społeczną nauczycieli/nauczycielek historii. Autorka rozprawy wydobyła z bogatego materiału faktograficznego cztery wymiary profesjonalizmu: historyczny, etyczny, dydaktyczny i wychowawczy (s. 215 i n.) oraz pojmowanie służby społecznej w jej dwu aspektach, to znaczy osobistym, wewnętrznym i zewnętrznym, czyli oczekiwaniach innych wobec nauczycieli/nauczycielek. Te analizy są podstawą formułowania odpowiedzi na pytanie *Jak być powinno?* (VIII.3). Odpowiedź ta jest sformułowana poprzez zestawienie wyłonionego z piśmiennictwa naukowego oraz wyników badań z wykorzystaniem analizy historycznej modelu teoretycznego z tym, co wyłoniło się z wywiadów biograficznych. Efektem tego

zestawienia są Rekomendacje (VIII.5). Stanowią one niezwykle ważny wkład w debatę nad doskonaleniem kształcenia kandydatów do zawodu nauczyciela, nie tylko historii.

Sumując tę część opinii stwierdzam, że Doktorantka umiejętnie wykorzystała metodę wywiadu biograficznego. Zachowała dyscyplinę analizy i syntezy materiału faktograficznego. Znaczące jest obszerne ilustrowanie poszczególnych wyników badania cytatami z wywiadów. Na podkreślenie zasługuje fakt, że konkluzje i rekomendacje są logicznym efektem wyników badań.

Dysertację kończy Zakończenie zawierające krótkie podsumowanie oraz odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Do pracy dołączona jest obszerna Bibliografia uporządkowana ze względu na charakter wykorzystanych źródeł, to znaczy: źródła (spis wykorzystanych dokumentów) oraz literaturę przedmiotu i netografię. Ponadto są tabele i Aneksy, w których zamieszczone są analizy zawartości treści aktów prawnych, programy kształcenia nauczycieli w Instytucie Historii UAM oraz strukturę i transkrypcje wywiadów.

Taka struktura pracy świadczy o jej poprawności i zgodności z zasadami sporządzania raportu z badań.

Oryginalność rozprawy

Dysertacja jest oryginalnym przykładem integrowania badania dokumentów historycznych i jakościowych badań społecznych w poznawaniu specyfiki profesjonalizmu nauczycieli historii i ich służby społecznej. Tę oryginalność dostrzegam w następujących wymiarach: przedmiotowym (ontologicznym), metodologicznym (epistemologicznym) i prakseologicznym (użytecznym).

O oryginalności przedmiotowej/merytorycznej świadczy podjęcie ważnego naukowo i społecznie oryginalnego problemu badawczego. Akademickie kształcenie nauczycieli, nie tylko historii, nabiera szczególnej wagi w warunkach dynamicznej zmiany warunków i okoliczności uczenia się, upowszechniania, a raczej rozpowszechniania informacji, których rozumienie i wykorzystywanie wymaga dojrzałości intelektualnej i emocjonalnej. Stąd niezastąpiona jest rola solidnie wykształconych nauczycieli/nauczycielek stawiających krytyczny odpór mitom, stereotypom i uproszczeniom, których dostarcza współczesna infosfera, z rozwijających się potencjałem SI.

Rozprawa jest oryginalna ze względu na jej walory metodologiczne. Wyraża się to w wykorzystaniu zespołu metod badań z dziedziny nauk humanistycznych i z dziedziny nauk społecznych świadczy o wysokiej samoświadomości metodologicznej Doktorantki. Nie bez znaczenia jest tu opieka naukowa profesorek z obydwu dziedzin. Na podkreślenie zasługuje

wykorzystanie wyników analizy piśmiennictwa do interpretacji wyników badań własnych. Jest to uwidocznione w tych fragmentach dysertacji, w których analizowane są wyniki wywiadów biograficznych.

Trzecim wymiarem oryginalności są jej walory użyteczne. Wyniki badań są ważnym głosem w debacie nad koncepcją i standardami akademickiego kształcenia kandydatów na nauczycieli. Są one solidnie udokumentowane i uargumentowane.

Uwagi pod adresem redakcji tekstu rozprawy

Na podkreślenie zasługuje pisanie rozprawy w I osobie liczby pojedynczej. Jest to dowód na poczucie własnej sprawczości, odwagi i odpowiedzialności za pracę.

W tej interesującej i ważnej dysertacji dostrzegłam kilka drobnych elementów, które mogą być usunięte bez uszczerbku dla całości rozprawy. Do nich należą: zbyt długie fragmenty (III.1) napisane na podstawie jednego źródła, użycie apostrofu w pisowni nazwisk autorów zza granicy. Istnieje zasada, że nazwisko kończące się spółgłoską dopełniamy samogłoską stosowną do przypadku deklinacji (np. Schoena, Giroux, Meada), natomiast apostrof używamy wówczas, gdy nazwisko kończy się samogłoską (Kvale'a).

Na s. 62 jest napisane: Agnieszka ko-Foltyn – czy to błąd w pisowni nazwiska? W przypisie jest Dziedziczak-Foltyn Agnieszka,

Na s. 111: Autorka stawia pytanie: w jakie kompetencje należy wyposażyć nauczycieli historii, - utrwalony w mowie potocznej czasownik „wyposażyć” w kompetencje proponuję zastąpić rozwinąć kompetencje. Kompetencje to nie posag.

Ponadto, dyspozycje do wywiadu (1.3.3.) mogłyby być zamieszczone w Aneksie.

Konkluzja

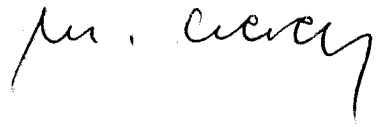
Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Klimorowskiej napisana pod kierunkiem promoterek: dr hab. prof. UAM Izabeli Skórzyńskiej i dr hab. prof. UAM Iwony Chmury-Rutkowskiej jest oryginalnym, dojrzałym raportem z własnych interdyscyplinarnych badań. Wyrażone w treści recenzji uwagi poczynione z obowiązku recenzentki nie umniejszają wartości merytorycznej, metodologicznej i praktycznej dysertacji.

W konkluzji stwierdzam, że treść rozprawy świadczy o tym, że mgr Małgorzata Klimorowska posiada ugruntowaną wiedzę teoretyczną w zakresie historii kształcenia nauczycieli oraz pedeutologii jako subdyscypliny pedagogiki. Wiedzę tę umiejętnie wykorzystywała do zaprojektowania i realizacji badań. Podjęła oryginalne zadanie badawcze i przekonująco osadziła je w trafnie dobranej cezurze. Oznacza to, że wypełniła warunki zawarte w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r., Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w artykule 187. 1. oraz 4. (Dz.U. R.P. poz. 1668) i wykazała się dojrzałością do prowadzenia pracy naukowej.

Z pełnym przekonaniem wnoszę więc o dopuszczenie Doktorantki do publicznej obrony tej rozprawy. Proponuję też opublikowanie fragmentów rozprawy poświęconych wynikom badań prezentujących specyfikę profesjonalizmu nauczycieli historii, którego nieodłącznym elementem jest służba społeczna.

Wnoszę również, stosownie do Uchwały Senatu UAM w Poznaniu z dnia 28.06.2021, o wyróżnienie rozprawy ze względu na jej walory merytoryczne, metodologiczne oraz utylitarne. Zamieszczone w dysertacji rekomendacje pod adresem przygotowania do pełnienia zawodu nauczyciela historii stanowią ważne wskazania dotyczące akademickiego kształcenia nauczycieli także innych przedmiotów.

Szczecin, 24.01.2024 r.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Czerw'.